

DINU ADAMEȘTEANU (1913-2004).
EVOCARE LA ȘAPTE ANI DE LA PLECAREA SPRE CEI DREPTI

Alexandru Barnea

Înainte de a fi împlinit, la 25 martie 2004, vârsta de 91 de ani, marele arheolog italian de origine română Dinu Adameșteanu trecea în lumea celor drepti la 21 ianuarie 2004, după o lungă suferință, la Policoro, în sudul Italiei¹. Urmând parcă și cronologic o viață paralelă dar cu destin diferit, prietenul și colegul lui din aceeași generație, alt mare arheolog, Ion Barnea (1913-2004), tatăl autorului acestor rânduri, îl urma, plecând din București în aceeași lume mai bună, zece zile mai târziu și după alte 40 de suferință.

Au fost două destine diferite și asemănătoare totodată, a acestor personalități formate, împreună cu altele, în același mediu universitar de înaltă ținută din România de dinaintea celui de al doilea război mondial. Pentru domeniile de cercetare urmate de cei doi prieteni, au fost imprimate direcții de specializare diferite dar înrudite de marele epigrafist și arheolog clasic Scarlat Lambrino (1891-1964). Acesta, primul mare formator de școală arheologică clasică și istorie antică din România după Vasile Pârvan, a sesizat, din propria experiență și din contactele internaționale, care domenii ar trebui acoperite pentru viitorul imediat și în perspectivă. A deschis astfel căi noi discipolilor săi. Lui Dinu Adameșteanu îi transmisese interesul pentru relațiile dintre coloniștii greci și populațiile indigene, încă prea puțin urmărite până la el în cazul Histriei, ca și pe acela privind cercetarea aerofotogrametrică. De cealaltă parte, Ion Barnea urma sfatul lui Scarlat Lambrino de a se specializa în arheologia creștină.

După război, viețile celor doi tineri specialiști în formare aveau să se despartă, fiecare continuând direcția profesională aleasă. Dinu Adameșteanu în Italia liberă, Ion Barnea în România dictaturii comuniste. Aveau să se revadă abia în 1968, pe când se aflau deja în momente foarte clar conturate ale carierei lor profesionale, plecând de la

¹ Evocarea de față este o traducere mult revizuită și corijată a celei prezentate de noi la Roma în primăvara anului 2004 și apărută în limba franceză în *Ephemeris Dacoromana*, XII, 1, Roma, 2004, p. 9-13.

sfaturile ilustrului lor profesor.

Născut la 25 martie 1913 la Toporu, jud. Vlașca (jud. Giurgiu la data apariției acestor rânduri), în familia numeroasă a preotului ortodox Ion Adameșteanu, Dinu a absolvit școala primară în satul natal. După școala secundară și Seminarul Central din București, paralel cu Colegiul „Sf.Sava”, a urmat, între 1933 și 1938, cursurile Facultății de Litere și Filosofie a Universității din București. Participarea sa deja din acei ani de învățatură la ședințele Arhivelor Statului (al căror ritm și profesionalism n-au mai fost egalate după 1947) a contribuit mult la formarea sa din punct de vedere metodologic și intelectual. Aceasta mai ales în ceea ce privește evaluarea și interpretarea surselor istorice de orice fel. A continuat apoi să-și desăvârșească instruirea și bagajul de cunoștințe ca bursier al Școlii Române din Roma de la sfârșitul anului 1938, mulțumită sprijinului profesorului său, Scarlat Lambrino. După încheierea stagiului, a fost angajat ca bibliotecar al aceleiași Școli, deja prestigioasa Accademia di Romania din Roma.

După ce a susținut în 1945 doctoratul sub conducerea marelui profesor italian Gaetano de Sanctis, Dinu Adameșteanu nu a mai revenit în țară, iar câțiva ani mai târziu a căpătat cetățenia italiană.

Închisă în 1947 de autoritățile comuniste, Școala Română din Roma, pe atunci una dintre instituțiile de știință străine din Roma cele mai evolute, dispărea din viața științifică și culturală romană și română. Fostul ei bursier și bibliotecar lua pe bună dreptate hotărîrea susamintită. Așa se face că, din anii 1949-1950, Dinu Adameșteanu începea cercetări de teren și arheologice sistematice într-una dintre regiunile cele mai incomode pentru arheologii italieni, Sicilia. Aventura sa în marea insulă de la sudul Italiei l-a transformat, grație personalității sale și sufletului său deschis, într-un personaj foarte bine cunoscut acolo, îndrăgit și devenit o figură legendară printre autohtoni, cu un nume provenit din adaptarea *sui generis* de către aceștia a celui de familie, dar cu o sonoritate asemănătoare: din Adameșteanu, toată lumea îl știa ca „Don Bastiano”. Plecat în sud pentru câteva luni de cercetări, a rămas acolo vreo 20 de ani și tot în sud s-a stins la 21 ianuarie 2004.

Urmând căile deschise de fostul său profesor, îmbogățite prin studiile italiene, Dinu Adameșteanu a muncit foarte mult, mai întâi și în special în Sicilia. Cele 35 de studii ale sale publicate între 1953 și 1966 privind Sicilia antică l-au făcut mult mai bine cunoscut în lumea științifică italiană și internațională. În cursul aceleiași perioade, a condus

de asemenea și cercetările arheologice ale Institutului Italian de Studii Orientale de la Ghazni, din Afganistan, ale căror rezultate au fost publicate în 1966. Desigur, valoarea sa științifică era deja recunoscută în Italia atunci când, în 1954, statul italian îi acorda cetățenia. Doi ani mai târziu era numit inspector al Supraintendenței arheologice Agrigento. A lucrat de asemenea la reorganizarea Muzeului din Gela și la formarea rezervațiilor arheologice din teritoriul acestui oraș antic.

Una dintre contribuțiile excepționale ale lui Dinu Adameșteanu la progresul arheologiei italiene a fost fondarea Direcției Aerofototecii Arheologice din Roma ca instituție a Ministerului Bunurilor Culturale și Ambientale. Pe această cale și prin propriile cercetări și inițiative, a coordonat editarea, în 1971, a primei hărți arheologice generale a Italiei.

În fiecare loc de muncă, Dinu Adameșteanu avea grija formării unor tineri specialiști, pentru ca domeniul să aibă viitor prin continuitate. Din 1960 de pildă, ținea cursuri de specializare în aerofotogrammetrie pentru studenții italieni și străini, la Școala de Cooperare Aeriană, la Fundația Lerici și la Institutul Central de Restaurare al UNESCO de la Roma. După 1964 a condus, peste zece ani, Supraintendența arheologică a regiunii Basilicata, aflată în sudul peninsulei. Acolo, a format o echipă italiană și internațională la care au putut participa, din 1968, și câțiva români. Lucrul a fost posibil în special grație relației prietenești și profesionale vechi dintre Dinu Adameșteanu și academicianul Emil Condurachi, pe atunci încă director al Institutului de Arheologie din București. Din păcate, însă, această experiență românească, prima după atâția ani, n-a rămas, în cei doi ani cât a durat, decât la nivelul unui început fără continuitate, din pricina piedicilor ridicate de regimul comunist al vremii.

Revenind la cercetările conduse în Basilicata de Dinu Adameșteanu, trebuie reamintit caracterul lor complex și exemplar plecând de la orașul antic (Metapontum, azi Metaponto, Siris-Heraclea) până în adâncimea teritoriului (chorei) și ajungând la relațiile cu așezările indigene. Deschidea astfel, dincolo de stabilirea unei metodologii moderne, căi noi de cercetare asupra relațiilor dintre coloniștii greci și indigenii italici. Așa se face că preocuparea mai veche a lui Dinu Adameșteanu, datorată începuturilor lui Vasile Pârvan și inițierii lui în domeniu prin cazul Histriei de către Scarlat Lambrino, lua forma unei cercetări sistematice și de amploare pentru *Graecia Magna*. Ea s-a concretizat în mai multe volume și studii remarcabile ale renumitului

arheolog și ale colaboratorilor săi. Pentru regiunea pe care a condus-o peste zece ani ca suprintendent, este de menționat volumul **Basilicata antica. Storia e monumenti**, apărut în 1974 și reluat într-o ediție românească în 1983. În legătură cu această problemă specifică, a fost adesea invitat la congrese și colocvii de specialitate, pentru experiența sa recunoscută de specialiștii din toată lumea.

Între numeroasele astfel de prezențe, ne oprim aici doar asupra uneia dintre ele. Era prima sa revenire în România după război și totodată prima participare la un congres internațional organizat în țara sa natală: „**Sources archéologiques de la civilisation européenne**”, Mamaia, 1-8 septembrie 1968. A fost o întrunire științifică de o deschidere și o viziune remarcabile pentru epocă, datorată în special prestigiului, diplomației și inteligenței profesorului și cercetătorului Emil Condurachi. În cuprinsul acestei reuniuni cu largă și distinsă participare internațională, Dinu Adameșteanu s-a remarcat în mai multe rânduri în afară de propria comunicare din program. El distingea atunci, între altele și adăugând experiența bogată italiană la inițierea din România, două categorii de relații între coloniștii greci și indigeni, iar asupra acestora, discuțiile și opiniile exprimate au fost extrem de interesante.

Grație unei coordonări pe care am putea-o considera completă, Dinu Adameșteanu a realizat în sudul Italiei un model de cercetare complexă, până la punerea în valoare a rezultatelor acesteia, începând cu valorificarea științifică și continuând cu popularizarea descoperirilor. Astfel, monumentele o dată descoperite și conservate erau rapid integrate circuitului științific și turistic. A făcut să se deschidă astfel adevărate parcuri arheologice cu muzee proprii. Aceste complexe au devenit repere științifice și culturale la dispoziția tuturor și nu doar a italienilor. Așadar, în contextul unei redeschideri temporare și relative a României către Apus, contactele directe cu experiența și realizările lui Dinu Adameșteanu au avut efecte și în țară. Am amintit în mai multe rânduri, printre acestea, reorganizarea Muzeului de Arheologie din Tulcea, sub direcția dr. Gavrilă Simion (1927-2010), devenit pentru câțiva ani un adevărat etalon pentru cea ce trebuia și putea fi o expoziție cu specific regional. Tot atunci se înființa la București, e drept sub controlul atent al Consiliului Culturii și Educației Socialiste și mai ales al Securității, o secție de aerofotogrametrie, încredințată lui Alexandru Simion Ștefan, arheolog format în această disciplină de Dinu Adameșteanu.

Acestea nu reprezintă decât o mică parte din sprijinul generos pe

care Dinu Adameșteanu l-a dat arheologiei din țara sa natală, mai ales din 1968, în colaborare și în contact permanent cu Emil Condurachi, director până în 1971 al Institutului de Arheologie din București și apoi secretar general al Asociației Internaționale de Studii Sud-Est Europene (AIESEE). Dealtfel, începând din acel an, aproape toți arheologii clasici din Institut și alții foarte mulți din țară au fost invitați, pe rând, sub aceste auspicii, în Italia. Se putea astfel intra în contact direct cu școala pe care Dinu Adameșteanu o crease, și, în general, cu monumentele, știința, bibliotecile și specialiștii italieni și străini de acolo. A reveni și a studia în Europa dar și a te prezenta acolo mai curând decât ai fi putut spera în condițiile restrictive de atunci a fost de fapt unul dintre cadourile cele mai prețioase oferite arheologilor și istoricilor români, dintre care cei mai tineri au putut beneficia aproape toți. Se poate spune chiar că profesorul Dinu Adameșteanu, prin eforturile personale și cu ajutorul instituțiilor și autorităților italiene care îl respectau, a suplinat în toți acei ani, cel puțin în parte, funcția esențială a Școlii Române din Roma, pe care aceasta a reluat-o abia din anul 2000.

Pentru a completa măcar în parte portretul și *curriculum vitae* al lui Dinu Adameșteanu, ar mai fi de adăugat și alte titluri și funcții: din 1971, profesor al Universității din Lecce; din 1977, suprintendent al regiunii Apulia; spre sfârșitul carierei sale strălucite, titular al Catedrei de Topografie a Italiei antice și director al Departamentului de Arheologie și Istorie Antică al aceleiași Universități; vicepreședinte al Institutului de Istorie și Arheologie pentru „Magna Grecia”; membru activ al mai multor organizații științifice din Italia și al mai multor academii, societăți, instituții științifice italiene, străine și internaționale, între care Academia Pontificală de Arheologie din Roma, Federația Internațională de Studii Clasice, Institutul German de Arheologie, Societatea de Studii Latine din Paris ș.a.

Recunoașterea meritelor sale, a prestigiului și activității sale prodigioase i-a adus numeroase premii și onoruri: Premiul Feltrinelli pentru arheologie al Academiei „Dei Lincei”, 1973; Premiul Regiunii Basilicata, 1973; Ordinul „Cavaliere del Lavoro” al Republicii Italia; Ordinul „Palme Académiques” al Republicii Franceze, 1974; Medalia de Aur a Congreselor „Magna Grecia”, manifestare științifică anuală pe care a inițiat-o la Taranto; Medalia de Aur a regiunii Basilicata, 1977; Medalia de Aur a Societății „Dante Alighieri”, 1971; Medalia de Aur a Societății *Sybaris*; Medalia de Aur a orașului Metaponto, 1978; Medalia

de Aur pentru Activitate Științifică, Lion's Club, Potenza, 1979; Medalia de Aur a orașului Venosa, 1979; Placa de Argint a orașului Banzi, 1980; Medalia de Aur cu Diplomă Clasa I, pentru Învățământ, Cultură și Artă acordată de Președintele Republicii Italia la propunerea Ministerului Italian al Bunurilor Culturale și Ambientale, 1982; aceeași distincție i-a fost acordată din nou, zece ani mai târziu. În 1992 a fost ales membru de Onoare al Academiei Române.

Discret, cu sufletul mare și deschis, și-a ajutat țara de origine și arheologia română din momentul când acest lucru a devenit posibil și a continuat cu același optimism și devotament atât cât a putut, până aproape de sfârșitul vieții. Savantul și profesorul Dinu Adameșteanu a rămas tot timpul același OM, dotat de Bunul Dumnezeu cu cele mai strălucite calități, încununând o viață dedicată științei.

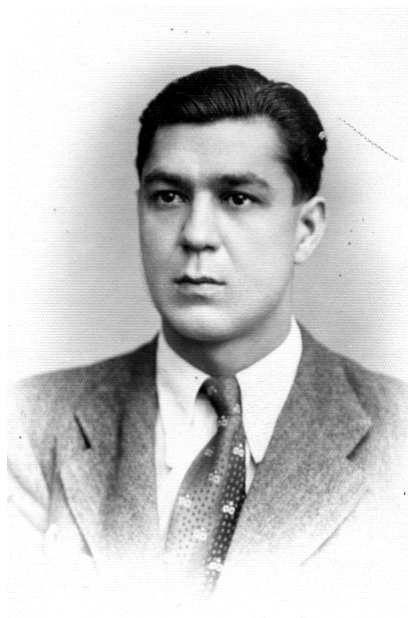
Așadar, iată atâtea motive ca toți cei care l-am cunoscut să-l fi iubit, rămânând mândri de el, Românul devenit Italian și Universal totodată. Am constatat acest fapt din nou în reuniunea comemorativă internațională de la Accademia di Romania din Roma în primăvara anului 2008, unde toți participanții, italieni sau străini, foști colaboratori și mai ales foști elevi își exprimau recunoștința și bucuria de a-l fi cunoscut. De aceea, țin să închei această evocare cu frumoasele cuvinte italiene care îi erau adresate profesorului Dinu Adameșteanu în 1982 la Universitatea din Lecce:

„Dacoromano per nascita, italiano per elezione, cittadino del mondo per vocazione, il professore Dinu Adameșteanu ha consentito, in questi anni del suo megistero leccese, di collegare l'Università salentina ai più grandi e accreditati centri della ricerca scientifica europei ed extraeuropei”.

Dinu Adameşteanu (1913-2004).
Évocation de sept ans après avoir quitté pour les justes
Résumé

L'auteur évoque la personnalité du célèbre archéologue italien d'origine roumaine Dinu ADAMEŞTEANU (1913-2004), dès sa formation en Roumanie et puis en Italie, jusqu'à ses réalisations remarquables et appréciées au plus haut niveau en Italie.

En suivant les démarches de son ancien professeur Scarlat Lambrino, il développa pour sa nouvelle patrie, une fois y établi, les recherches aérophotogrammétriques pour tout le pays en créant une vraie école nationale et internationale dans le domaine, l'étude archéologique et épigraphique des relations entre les colonies grecques et les autochtones et (ce n'est pas tout), la plus moderne mise en valeur des sites dont la découverte il avait dirigée, ensemble avec des musées liés à ses découvertes, exposés ensemble au public, aux étudiants et aux spécialistes.

1940

1966, în elicopter, Italia

1974, în curtea casei din Toporu, cu soția, Hel Dilthey, Alexandra Ștefan,
Petre Adameșteanu (unul dintre frați), Alexandru Simion Ștefan, acad.
Emil Condurachi

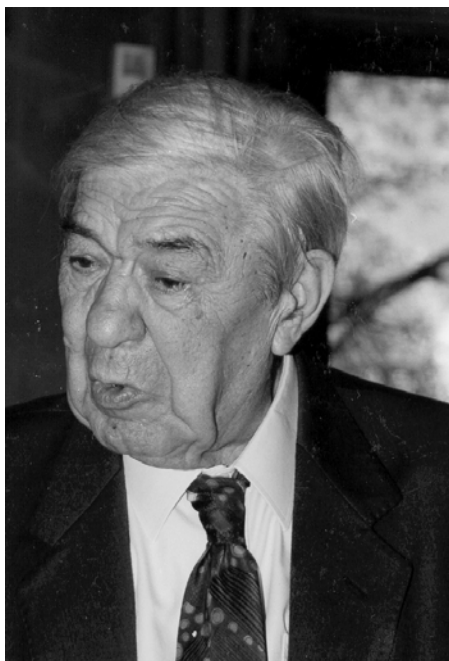

1994, București, *doctor honoris causa* al Universității din București; rector, prof. univ. dr. Emil Constantinescu

1995, București, seniorii la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, cu Dumitru Berciu, Maria Coja, Ion Barnea

1995, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” București, membru de onoare

1996, cetățean de onoare al orașului Policoro

1997, Museo Nazionale delle Siritide, una din ctitoriile lui Dinu Adameșteanu

Datorez aceste imagini colegei Mihaela Mănucu Adameșteanu, nepoată de frate a lui Dinu Adameșteanu, căreia îi mulțumesc și pe această cale. (A.B)